

Karlshamns kommun
Nämnd för barn, ungdom och skola
Rådhuset
374 81 KARLSHAMN

Genomförd kvalitetsgranskning i Karlshamns kommun, Sternöskolan, avseende lärares behörighet och användning efter utbildning i grundskolan

Innehåll

Syfte och genomförande
Beskrivning av verksamheten
Tidigare utbildningsinspektion
Skolinspektionens kvalitetsgranskning
Helhetsbedömning

Syfte och genomförande

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges förutsättningar för att genomföra förbättringar. Huvudsyftet är att granska hur lärare, rektorer och huvudmän tar sitt ansvar för undervisningens kvalitet, med fokus på elevernas kunskapsresultat.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt görs ett urval av huvudmän och skolor som granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

I skollagen ställer staten krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares utbildning. Tidigare studier har visat att lärares kompetens är en betydelsefull faktor för elevernas studieresultat, för att garantera eleverna en utbildning av god och jämbördig kvalitet och för en likvärdig bedömning och betygssättning. Ett flertal enkät- och registerstudier under senare år har dock visat att det är vanligt förekommande att lärare undervisar i ämnen och årskurser de saknar utbildning för. Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmännens och skolornas insatser för att undervisningen i skolan ska bedrivas med lärare som har utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats <http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>.

Under perioden december 2008 till och med februari 2009 har Skolinspektionen genomfört en fördjupad uppföljning av de insatser som vidtagits av ett urval av de huvudmän och skolor där Skolverkets utbildningsinspektion tidigare har pekat på behov av för-

bättringar inom området lärares behörighet och utbildning. Totalt har 30 kommunala och fristående grundskolor i landet granskats.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en sammanfattande tematisk rapport, dels i rapporter/beslut med bedömningar för varje granskad verksamhet, där Skolinspektionen bland annat tar ställning till om skolans huvudman uppfyller skolförfattningarnas krav. I de fall behov av åtgärder framkommit, ansvarar skolhuvudmannen för att åtgärder vidtas som syftar till förbättring.

Sternöskolan i Karlshamns kommun är en av de skolor som ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslutet består av dokument från Karlshamns kommun, bland annat en enkät riktad till all undervisande personal på Sternöskolan, samt av information som samlats in vid intervjuer den 29 januari 2009 med kommunens förvaltningsledning samt rektorn och lärare vid Sternöskolan. Beslutet grundar sig även på annan information som finns inom Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för kommunen och skolan har beretts möjlighet att sakgranska vad som framkommit vid granskningen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen har varit undervisningsråden Birgitta Henecke och Helena Plantin.

Beskrivning av verksamheten

Karlshamns kommun	Antal elever
Grundskola	3 084
Sternöskolan	Antal elever
Grundskola	123

Källa: Kommunens egen statistik, vt 2009

Karlshamns kommun har ca 30 000 invånare, och klassificeras av SCB som en av landets "övriga kommuner med mer än 25 000 invånare". Kommunen är belägen i den västra delen av Blekinge och har inom ramen för sitt skolväsende 13 grundskolor, varav tre skolor med årskurserna 7 – 9 och tio skolor med verksamhet upp till och med årskurs 6. Verksamheten är organiserad i tre geografiska områden och inom vart och ett av dessa finns en skola med de senare årskurserna och två till fyra skolor med de tidigare årskurserna. Antalet elever i grundskolan uppgick till totalt ca 3 000 i januari 2009.

Skolverkets statistik visar att andelen lärare med pedagogisk utbildning i Karlshamns skolor uppgick till 92 procent läsåret 2007/08, vilket var högre än riksgenomsnittet för kommunala skolor (85 procent). I en rankning av landets kommuner utifrån andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen, som återfinns i Sveriges kommuner och landstings "Öppna jämförelser 2008", placerar sig Karlshamns kommun på 34:e plats. Lärartätheten uppgick till 8,0 heltidstjänster per 100 elever, vilket är högre än genomsnittet för kommunala skolor i kommungruppen (7,5) och i riket (7,3).

Kunskapsresultaten i grundskolan, utifrån elevernas slutbetyg i årskurs 9, har varierat under den senaste femårsperioden. År 2008 var såväl det genomsnittliga meritvärdet som andelen elever som nått målen i alla ämnen respektive behörighet till gymnasieskolan i stort sett i nivå med genomsnittet för riket. Under de tre föregående åren 2005 – 2007 var dessa resultat överlag något lägre än riksgenomsnittet. Ytterligare ett år dessförinnan, år 2004, var däremot resultaten utifrån samtliga nämnda resultatmått högre än genomsnittet för såväl jämförbara kommuner som riket. Statistiken för den senaste tioårsperioden visar att de resultat som uppnåddes år 2004 avviker markant i positiv riktning från övriga år. Skolverkets analysverktyg Salsa, som tar hänsyn till olika bakgrundsvariabler, visar likaså att andelen elever som uppnådde målen var större och det genomsnittliga meritvärdet var högre än de modellberäknade värdena för kommunen år 2004. Under den senaste fyraårsperioden har däremot resultaten varit lägre än de modellberäknade. Avseende meritvärdet har dock skillnaden i förhållande till det modellberäknade värdet minskat.

Sternöskolan är en F-6-skola, belägen i centrala Karlshamn. I Sternöskolan finns två åldersblandade klasser för förskoleklassen och årskurserna 1 – 2 samt fyra åldershomogena klasser för årskurserna 3 – 6. Antalet elever var 128 i september 2008. Drygt 10 procent av skolans elever har utländsk bakgrund, varav ca hälften får undervisning i svenska som andraspråk. Personalen arbetar i arbetslag med inriktning mot ett tematiskt arbetssätt. Enligt rektorn kommer skolans organisation att förändras nästa läsår, såtillvida att varje årskurs kommer att utgöra en klass. Anledningen är införandet av de nationella ämnesproven i årskurs 3 och att man därför vill undvika ett elevgrupps- och lärarbyte inför denna årskurs.

Skolverkets statistik visar att andelen lärare med pedagogisk utbildning i Sternöskolan uppgick till 97 procent läsåret 2007/08, vilket var högre än genomsnittet för kommunala skolor i kommunen (92,3 procent) och i riket (85 procent). Lärartätheten uppgick till 8,8 heltidstjänster per 100 elever, vilket är högre än genomsnittet för kommunala skolor i kommunen (8,0), kommungruppen (7,5) och i riket (7,3). Enligt rektorn har dock lärartätheten minskat under innevarande läsår till 8,2.

En sammanställning över resultaten i de nationella ämnesproven för åren 2007 och 2008 visar på varierande utfall. Uppgifterna baserar sig också på endast ett fåtal elever, varför en enskild elevs resultat får stor inverkan på det procentuella utfallet. År 2008 nådde 95 procent av eleverna målen i svenska och 82 procent målen i matematik respektive engelska. Året dessförinnan nådde samtliga elever målen i engelska, medan 74 procent nådde målen i svenska och endast 63 procent nådde målen i matematik. För övriga ämnen saknar skolan sammanställning över elevernas måluppfyllelse.

Tidigare utbildningsinspektion

Skolverket inspekterade skolorna i Karlshamns kommun våren 2006. Skolverkets övergripande bedömning var att Karlshamns kommun genomförde sin skolverksamhet i huvudsak i enlighet med de nationella målen och kraven och förutsättningarna för en

god utbildning i kommunen bedömdes som mycket bra.¹ Grundskolepersonalens utbildning bedömdes som generellt god, liksom personalens tillgång till kompetensutveckling. I kommunrapporten noteras samtidigt att kunskapsresultaten, utifrån elevernas slutbetyg i årskurs 9, var något lägre i förhållande till såväl jämförbara kommuner som riket. Vissa brister avseende tillgång till utbildning framkom likaså, exempelvis att vissa skolor inte erbjöd undervisning i vissa ämnen, som teknik och hem- och konsumentkunskap, i den omfattning som den nationella timplanen föreskriver. Inspektörerna bedömde också att de fanns behov av fortsatt utveckling av kvalitetsarbetet, främst genom en tydligare analys och bedömning av i vilken mån de nationella målen nåtts och en tydligare beskrivning av behövliga åtgärder för ökad måluppfyllelse.

Av inspektionsrapporterna framgår att andelen lärare med pedagogisk utbildning genomgående var hög i kommunens grundskolor. Lärarna användes däremot inte alltid utifrån sin utbildningsinriktning. I inspektionsrapporterna för sex av dåvarande åtta rektorsområden (tio skolor) med verksamhet för årskurserna 1 – 6 finns påpekanden från inspektörerna om att skolorna använder lärarna som klasslärare oavsett utbildning. Det kunde exempelvis innebära att en lärare med pedagogisk utbildning inriktad mot svenska och samhällsorienterade ämnen, även var huvudansvarig för undervisning i matematik och naturorienterade ämnen. Inspektörernas bedömning var i dessa fall att skolorna på ett bättre sätt borde tillvarata lärarnas kompetens genom att organisera undervisningen så att lärarna i huvudsak undervisar i de ämnen de har utbildning för. I kommunens tre rektorsområden och skolor med verksamhet för årskurserna 7 – 9 framgår av inspektionsrapporterna inte annat än att lärarna vid inspektionstillfället användes utifrån sin utbildning.

Skolverket inspekterade Sternöskolan i april 2006. Av skolrapporten framgår att inspektörerna bedömde att verksamheten övergripande var av god kvalitet. Skolan bedrev ett aktivt kvalitetsarbete, styrning och ledning fungerade väl och skolans personella förutsättningar var goda. Behov av utveckling förelåg dock enligt inspektörerna bland annat vad gäller uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling. Inslagen av tematiskt och ämnesövergripande arbete medförde även behov av att tydliggöra timplanefördelningen för att säkerställa den garanterade undervisningstiden i samtliga ämnen. Dessutom konstaterade inspektörerna att svenska som andraspråk gavs som stöd och inte som ett eget ämne. Vad avser förutsättningarna för utbildningen nämns att samtliga i personalen hade pedagogisk utbildning men att lärarna användes som klasslärare oavsett utbildning. Inspektörerna anger i rapporten att de vill uppmärksamma skolan på att i större utsträckning använda de lärare som har specifika ämneskompetenser i sin utbildning till att undervisa i dessa ämnen.

Skolverket följde upp de brister som framkom vid utbildningsinspektionen i Karlshamns kommun år 2006 tre månader efter beslut. De förbättringsområden som Skolverket påtalat skulle enligt planerna följas upp efter två år. I och med myndighetsombildningen och tillkomsten av Statens skolinspektion ställdes dock planerade tvåårs-

¹ Skolverket, Utbildningsinspektion i Karlshamns kommun, Inspektionsrapport 2006:119, dnr 53-2005:3141

uppföljningar in. Inspektörernas anmärkningar om hur lärarna användes har därmed inte tidigare följts upp.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Skolhuvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen ska genomföras för att de lärande ska nå de nationella målen. I skollagen ställer staten dock krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares behörighet, utbildning och kompetensutveckling.

Författningsstöd

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är enligt 2 kap. 4 § skollagen

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Enligt 2 kap. 7 § skollagen ska kommuner se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Enligt 7 a § samma lag ska kommuner se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Enligt läroplanen för det offentliga skolväsendet, Lpo 94, 2.8, har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Nuläget i kommunen och skolan

Inledningsvis beskrivs nedan vad som framkommit avseende grundskollärarbarnas behörighet och användning efter utbildning, samt kvalitetsarbete och utvecklingsinsatser inom området, på kommunnivå. Därefter återges vad som framkommit i detta avseende i Sternöskolan, som ett valt exempel på kommunens grundskoleverksamhet.

Lärarnas behörighet och användning efter utbildning i Karlshamns grundskolor

Förvaltningsledningen påvisar att det finns en medvetenhet i Karlshamn kommun om skollagens krav vid anställning och användning av lärare, och poängterar att kommunen sedan länge har haft en hög andel lärare med pedagogisk högskoleexamen. Kommunen ställer också krav på att examensbevis ska uppvisas inför anställning som tillsvidareanställd lärare. Ett fåtal undantag har gjorts från denna huvudprincip, när det funnits synnerliga skäl och läraren bedömts lämplig för den aktuella tjänsten och det saknats andra sökande med behörighet. En sådan anställning har skett efter mycket noga övervägande i samråd med fackliga organisationer. Framför allt har det tidigare varit aktuellt vid anställningar inom särskolan. I dessa fall har lång erfarenhet och personlig lämplighet varit tungt vägande skäl. I andra fall, ett fåtal fall inom grundskolan, har det handlat om att läraren genom praktik visat sig kvalificerad och endast saknat ett fåtal poäng fram till avslutad högskoleutbildning.

Även om det är en viktig princip inom kommunen att anställa lärare med en utbildning för den undervisning de i huvudsak ska bedriva, framhåller förvaltningsledningen att det kan vara problematiskt för arbetsgivaren att avgöra vilken egentlig "behörighet" olika lärarutbildningar ger. Utvecklingssamordnaren beskriver tidigare och befintliga lärarutbildningar som en snårskog, svår att orientera sig i med de varierande möjligheter till tillval och frånval som funnits. Det skapar inte sällan svårigheter för kommunen att avgöra utbildningens bredd och vilken behörighet den ger. Kommunen har i vissa fall tagit kontakt med Skolverket respektive olika högskolor för att få hjälp med en bedömning av de sökandes utbildningar. Ett exempel på en fråga som kommunen ställt gäller vilken utbildning som krävs för att en lärare ska betraktas som behörig att undervisa i grundskolans senare årskurser. Det erhållna svaret har genomgående varit att det är rektorns uppgift att avgöra. Kommunen har därför på egen hand fastställt att ett minimikrav för att bedriva undervisning i exempelvis ämnet kemi i årskurserna 7 – 9 är ämnesutbildning motsvarande 20 poäng i det gamla systemet eller 30 högskolepoäng i det nya. Att just ämnet kemi lyfts fram förefaller relevant, då det har varit i detta ämne - i jämförelse med övriga ämnen - som lägst andel elever uppnått målen i årskurs 9 under den senaste femårsperioden.

Att anställa lärare med en utbildning för den undervisning de i huvudsak ska bedriva ser samtidigt kommunen som ett mindre problem jämfört med att sedan på ett optimalt sätt använda dem utifrån deras utbildningsinriktning. I sammanhanget kan nämnas att behovet av nyrekrytering varit relativt lågt i Karlshamns grundskolor under senare tid, inte minst till följd av ett vikande elevunderlag. Förvaltningsledningen framhåller att det inte är ovanligt att lärare över tid kan behöva användas på ett annat sätt än vad som var aktuellt vid anställningstillfället, till följd av förändringar i elevantal, bemanning och tjänstefördelning, individuella val av olika slag etcetera. För att värna kvaliteten i detta avseende och markera gränser för hur lärarna får nyttjas har därför kommunen fastställt en kommungemensam norm. Normen innebär en uttolkning av skollagens uttryck att läraren ska ha en utbildning som i *huvudsak* är inriktad mot den under-

visning läraren ska bedriva, nämligen att inriktningen ska motsvara minst 70 – 75 % av undervisningstiden. Om det förhåller sig på detta sätt är dock ovisst då det saknas offentlig statistik och kommunen inte prioriterat en egen insamling av dessa uppgifter.

En föreställning finns hos de intervjuade att användningen av lärarna efter ämnesinriktning framför allt kan vara ett problem i F-6-skolorna, medan skolor med årskurserna 7 – 9 förmodas arbeta mer ämnesinriktat och i högre grad uppmärksamma lärarnas ämneskompetens. På kommunnivå finns en sammanställning av vilken utbildning lärare vid kommunens olika skolor har och av denna framgår samtidigt att det finns ett antal lärare som har utbildning för årskurserna 1 – 7 som undervisar i skolor med årskurserna 7 – 9. Enligt uppgift från förvaltningen undervisar dessa lärare även i årskurs 8 och 9 i två av de tre skolorna.

Förvaltningsledningens uppfattning är att samtliga rektorer, även de för skolor med tidigare årskurser, strävar efter att följa kommunens norm för användning av lärare. I årskurserna 1 – 6 tillämpas visserligen fortfarande ett klassläraresystem, något som kommunen betraktar som värdefullt för att skapa trygghet och kontinuitet för eleverna och för att ge läraren möjlighet att få en helhetsbild av elevernas utveckling. Samtliga intervjuade menar dock att en förändrad syn vuxit fram på klassläraresystemet, där det framför allt betraktats som en lämplig lösning för årskurserna 1 – 3 medan ett ökat fokus på lärarens ämnesdjup kan ses som befogat i årskurserna 4 – 6. Exempel ges också på att kommunens grundskolelärare i årskurserna 4 – 6 har kommit att användas mer flexibelt utifrån sin utbildning. Lärare som har engelska eller matematik i sin utbildning kan exempelvis undervisa i dessa ämnen även i andra klasser än den de är klasslärare i.

Förvaltningsledningen betonar i sammanhanget vikten av lagom stora skolenheter för att möjliggöra en adekvat användning av lärarna utifrån deras utbildning. Att små skolenheter skapar svårigheter i detta avseende har även framkommit i kvalitetsgranskningen av andra kommuner. Det finns dock ofta ett folkligt och politiskt motstånd mot nedläggning av små skolenheter, inte minst på landsbygden. I Karlshamns kommun har det emellertid visat sig politiskt möjligt och under den senaste 10-årsperioden har tre småskolor avvecklats. Avvecklingen av ytterligare en skola har påbörjats och ska vara slutförd inför nästa läsår.

Kommunens kvalitetsarbete och insatser för kompetensutveckling

I kommunens kvalitetsredovisning nämns andelen lärare med adekvat utbildning men i övrigt saknas analyser av hur kommunens förutsättningar i form av exempelvis lärar-kompetens påverkar verksamhetens resultat. Efter inspektionen 2006 har emellertid Karlshamns kommun igångsatt ett utvecklingsprogram för perioden 2007 - 2012 benämnt resultatinriktad verksamhetsutveckling (RIV). Utgångspunkten för utvecklingsarbetet har varit de brister och förbättringsområden som dels framkom vid inspektionen, dels uppenbarats sig utifrån kommunens egen uppföljning och utvärdering. En

sammanställning som förvaltningen redovisat för nämnden visar att ett utvecklingsarbete genomförts eller bedrivs inom samtliga de förbättringsområden som påtalades i samband med den tidigare inspektionen. Inom grundskolan är avsikten med det pågående RIV-programmet att verksamheten senast år 2012 ska kännetecknas av bland annat att alla elever når målen i engelska, matematik och svenska i årskurs 5, en hög måluppfyllelse i samtliga ämnen och att eleverna blir bedömda på ett likvärdigt sätt. Dessutom är målet att meritvärdet ska öka till 207, eller minst vara i nivå med riksgenomsnittet. Samtliga skolområden har fått i uppdrag att igångsätta ett arbete för att nå de uppställda målen men samtidigt givits frihet att bedriva arbetet på olika sätt.

Som en gemensam utgångspunkt i programmet ingår att utveckla undervisningens pedagogiska kvalitet och lärarnas pedagogiska kompetens. Förvaltningschefen framhåller att lärarnas ämneskompetens ingår som en del i detta men betonar att den endast utgör en parameter. Minst lika centrala är lärarnas didaktiska kompetens och relationskompetens. Den didaktiska kompetensen handlar enligt utvecklingsprogrammet bland annat om att pedagogen behärskar ett brett register av undervisningsprinciper och vet hur de ska användas i olika situationer för att stimulera utveckling och lärande. Relationskompetens handlar bland annat om ett intresse för de lärandes perspektiv och inte minst om förmågan att stärka barns och elevers självförtroende och lust att lära. I utvecklingsprogrammet nämns att detta "kräver ett förhållningssätt där barnet/eleven får känslan av att bli lyssnad på, och där pedagogen i samtal med barnet/eleven försöker stimulera fritt, självständigt och medvetet tänkande."

Även om analyser av hur kunskapsresultaten påverkas av förutsättningar i form av lärarnas kompetens saknas i kommunens kvalitetsredovisning, är det följaktligen en levande fråga i kommunens utvecklingsarbete. Specifika behov av att utveckla den befintliga lärarkompetensen är också en fråga som kontinuerligt berörs i dialogen mellan förvaltningen och rektorerna. Exempelvis har i denna dialog framkommit brister i undervisningens kvalitet, innehåll och omfattning i de tidigare årskurserna i de naturorienterande ämnena, teknik, hem- och konsumentkunskap samt svenska som andraspråk, vilket föranlett olika kompetensförstärkande åtgärder. Nedan ges en beskrivning av några centrala identifierade brister och insatser som varit aktuella.

Enligt förvaltningsledningen har det tidigare funnits generella svårigheter med att rekrytera ämnesutbildade lärare för undervisning i *matematik och naturorienterande ämnen* i de tidigare årskurserna, då lärare utbildade till 1 – 7 lärare vanligtvis valt inriktningen mot svenska och samhällsorienterande ämnen. Kommunen har dock under senare tid gjort aktiva rekryteringsinsatser och på samtliga skolenheter finns nu minst en lärare med inriktning mot matematik och naturorienterande ämnen. Dessutom har kommunen valt att vidareutbilda alla undervisande lärare i årskurserna 1 – 9 i ämnet matematik, i form av en matematikdidaktisk kurs om 5 poäng vid Blekinge tekniska högskola. Ett antal lärare har även tagit del av kurser i matematikdidaktik inom ramen för den statliga fortbildningssatsningen "lärarlyftet", där de aktuella kurserna vanligen omfattar 15 – 30 högskolepoäng (hp). Såväl förvaltningsledningen som den intervjuade rektorn och lärarna vid Sternöskolan menar att denna fortbildning haft stor betydelse för en utveckling av matematikundervisningens kvalitet. Läromedel har bytts ut och ge-

mensamma diskussioner och laborativa moment har fått ett ökat utrymme i undervisningen. En matematikutvecklare har dessutom anställts av kommunen för att vidmakthålla och förstärka effekten av kompetensutvecklingen inom detta område.

Lärare med inriktning mot matematik och naturorienterande ämnen har samtidigt fått möjlighet att ta del av kurser i *läs- och skrivutveckling*, främst inom ramen för lärarlyftet, i syfte att bredda sin ämneskompetens.

Svenska som andraspråk är ytterligare ett ämne som det tidigare saknats eller funnits för få utbildade lärare i. Undervisningen har, som uppmärksammades vid inspektionen år 2006, tidigare haft karaktären av stödundervisning men bedrivs nu enligt kursplanen för ämnet. Kommunens ambition är att det ska finnas en lärare med 60 hp i ämnet inom varje skolområde och hittills har tre lärare vidareutbildats till denna nivå. Situationen har därmed förbättrats även om antalet utbildade lärare fortfarande inte tillfullo täcker de behov som finns.

Svårigheter har likaså funnits med att rekrytera lärare i *hem- och konsumentkunskap*, varför ett antal intresserade lärare vidareutbildats i detta ämne så att full täckning uppnåtts i kommunen. Lärare i *spanska* tillhör ytterligare en svårrekryterad lärarkategori och i detta ämne har två lärare vidareutbildats för att nå "behörighet" med ekonomiskt stöd av kommunen. Kommunen har också uppmärksammat att de flesta lärare som undervisar i *teknik* saknar utbildning i ämnet och därför erbjudit sådan ämnesutbildning inom ramen för lärarlyftet. Likaså har lärare som undervisar i samhällsorienterande ämnen i årskurserna 7 – 9 fått möjlighet att läsa in det ämne de saknar av de fyra som ingår i denna ämnesgrupp. Enligt förvaltningen har för övrigt kommunen använt omkring 75 procent av statsbidraget för lärarlyftet och uppföljningar visar att de lärare som varit intresserade överlag har fått möjlighet att delta.

Kommunen har även identifierat behov av att förstärka *den specialpedagogiska kompetensen* inom grundskolan och successivt ersatt befintliga elevassistenter med utbildade specialpedagoger. Generösa villkor har getts de lärare som varit intresserade av att vidareutbilda sig till specialpedagoger. Specialpedagogerna har också fått en verksamhetsutvecklande roll i skolorna och får kontinuerlig fortbildning för att understödja denna funktion.

Inom de tidigare årskurserna är det främst inom ämnena musik samt idrott och hälsa som det fortfarande saknas lärare med relevant utbildning. Enligt förvaltningen pågår dock aktiva rekryteringsinsatser för att få utbildade lärare i dessa ämnen. Dessutom finns en strävan efter ökad flexibilitet i organisationen för att täcka behovet av lärare med utbildning i idrott och hälsa. Hittills har det emellertid inte funnits någon samverkan mellan skolor i detta avseende, på det sätt som skett i exempelvis ämnena slöjd och spanska. I slöjd undervisar ämnesutbildade lärare på ett flertal grundskolor i kommunen och även i ämnet spanska nyttjas de ämnesutbildade lärarna gemensamt av flera grundskolor och gymnasieskolan. Förvaltningsledningen uttrycker samtidigt en tveksamhet till en utökning av ambulerande lärare utan tillhörighet till en enskild skola. Anledningen är de bristande möjligheter det ger läraren att samverka med andra lärare och att delta i skolans utvecklingsarbete.

Hantering av korttidsvikariat

För att värna kvaliteten vid behov av korttidsvikariat har kommunen en gemensam vikariebank. För att få arbeta som vikarie krävs att personen har pedagogisk examen eller är studerande vid lärarhögskola under det avslutande året. Vid vikariat som omfattar mer än två veckor anlitas dock i första hand anställda inom kommunen med så kallat LAS-företräde. På ett flertal skolor, exempelvis Sternöskolan, finns dessutom en överbemanning som medför att korttidsvikariat kan lösas på den enskilda skolan. Förvaltningsledningens uppfattning är att korttidsvikariat förekommer i så pass begränsad omfattning i kommunens grundskolor att det inte äventyrar utbildningens kvalitet. I detta instämmer även rektorn och de intervjuade lärarna vid Sternöskolan.

Lärarnas behörighet och användning efter utbildning i Sternöskolan

Samtliga lärare på Sternöskolan har pedagogisk högskoleexamen och används huvudsakligen för undervisning i de årskurser deras utbildning är inriktad mot. I årskurserna 1 och 2 undervisar två lågstadielärare. I årskurserna 3 – 6 undervisar två mellanstadie-lärare samt fyra grundskolelärare med utbildning för 1 – 7, varav tre med inriktning mot matematik och naturorienterade ämnen och en med inriktning mot svenska och samhällsorienterade ämnen. Lärarna används fortfarande huvudsakligen som klasslärare. Såväl rektorn som lärarna betonar dock att samtliga lärare vid Sternöskolan genom sin grundutbildning eller via fortbildning har erhållit en tillräcklig grund för att undervisa i samtliga ämnen. De flesta har så breda utbildningar att även flera praktiskt-estetiska ämnen ingår. Vid tjänstefördelning har därför den trygghet och stabilitet som en klasslärare kan erbjuda för de yngre eleverna betraktats som en viktigare princip att utgå från, än de variationer som kan finnas i lärarnas fördjupade kompetens inom olika ämnen. Rektorn och lärarna framhåller att Sternöskolan inte heller strävar efter att vara en "ämnesskola" utan att arbetet bedrivs tematiskt och ämnesövergripande. I slöjd undervisar emellertid utbildade lärare för textilslöjd respektive trä- och metallslöjd.

Samtidigt lyfter de intervjuade fram att inspektionen medfört att de blivit mer medvetna om lärarnas olika kompetensprofiler och att vissa anpassningar skett utifrån denna typ av variationer under senare tid. Lärarnas ämneskompetens har framför allt uppmärksamats som en mer central faktor för eleverna i årskurs 4 – 6. De intervjuade lärarna framhåller även att kravet på skriftliga omdömen har lett till ökat ämnesfokus och påvisat behov av en ökad ämnesspecialisering. En lärare beskriver exempelvis att hon tidigare, även om hon saknade ämnesutbildning i musik, upplevde att hon kunde bedriva undervisning i ämnet med rimlig kvalitet. Hon framför dock att hon inte längre är redo att åta sig detta, med anledning av att kravet på att ge fullgoda omdömen om elevernas kunskapsutveckling i förhållande till kursplanemålen ställer andra krav på ämneskunskaper.

Även om klasslärarsystemet dominerar på Sternöskolan, har som nämndes ovan ändå vissa anpassningar skett utifrån lärarnas ämnesinriktning. I vissa årskurser har således

en uppdelning av undervisningen i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen skett så att lärare undervisar i de ämnen de fått fortbildning i eller har inriktning mot i sin grundläggande lärarutbildning. I årskurserna 4 – 6 bedrivs all undervisning i idrott och hälsa av en lärare som har detta som tillval i sin grundläggande utbildning och dessutom vidareutbildats i ämnet. Eventuellt kommer denne lärare, enligt de intervjuade, även att svara för undervisningen i idrott och hälsa i årskurserna 1 - 3 från och med nästa läsår. I årskurserna 4 – 6 bedrivs vidare undervisningen i musik numera av en grundskolelärare som visserligen har begränsad formell ämnesutbildning, men som har utvecklat ämneskunskaper på andra sätt och har ett stort engagemang och intresse för ämnet. Tidigare bedrevs denna undervisning av lågstadielärare, för vilka ämnet ingick i deras grundutbildning.

Utöver nämnda lärarresurser på Sternöskolan, finns dessutom förstärkande resurser, bland annat i form av en specialpedagog, som huvudsakligen arbetar med stödinsatser inom svenska, matematik och samhällsorienterande ämnen och därutöver har en handledande och verksamhetsutvecklande roll. Som vikarieresurs, vid behov av korttidsvikariat, finns en lågstadielärare som även undervisar i svenska som andraspråk. Det är främst inom detta ämne som rektorn och lärarna uttrycker att de saknar relevant ämneskompetens, även om det endast är ett fåtal elever som har behov av undervisning i ämnet. En strävan finns emellertid att framöver utveckla samverkan med en annan skola i närområdet som har tillgång till en lärare med utbildning i svenska som andraspråk. Utöver detta finns på Sternöskolan ytterligare en lärare, som saknar pedagogisk utbildning men endast är visstidsanställd och som har en stödfunktion för undervisning i engelska och hem- och konsumentkunskap i en årskurs.

Sternöskolans kvalitetsarbete och insatser för kompetensutveckling

I Sternöskolans kvalitetsredovisning nämns andelen lärare med adekvat utbildning men i övrigt saknas analyser av hur skolans förutsättningar i form av exempelvis lärar-kompetens påverkar verksamhetens resultat. Rektorn menar att man hittills inte sett någon anledning att uppmärksamma denna faktor, då den betraktats som oproblematisk - förutsättningarna på Sternöskolan har i detta avseende betraktats som goda.

Kvalitetsarbetet har under senare tid i första hand präglats av det kommungemensamma arbetet med resultatenriktad verksamhetsutveckling, enligt rektorn. En samverkan sker mellan skolorna i varje skolområde i detta arbete. I ett första steg har arbetet i skolområde 1, som Sternöskolan tillhör, varit inriktat på att kartlägga vilka faktorer som är viktiga att uppmärksamma i syfte att nå förbättrade kunskapsresultat. Tre faktorer har urskiljts som centrala, nämligen bedömningars likvärdighet, bemötandet av elever samt genusfrågor, det senare med anledning av pojkars generellt lägre betygsresultat i jämförelse med flickor. Den förstnämnda faktorn, bedömningars likvärdighet, har dock enligt rektorn även lett till att frågor om lärarnas ämneskompetens kommit upp på agendan i skolområdet. Samtliga skolor i området prioriterar nu arbetet med de tre faktorer som urskiljts som viktiga i sitt fortsatta kvalitetsarbete.

Rektorn återger att skolan för närvarande saknar en skriftlig kompetensutvecklingsplan, men att underlag för att fastställa behov av kompetensutveckling kontinuerligt tas fram vid medarbetarsamtal och arbetsplatsträffar. Rektorn beskriver samtidigt att kompetensutvecklingen under senare tid i huvudsak varit av kommungemensam karaktär, i syfte att underbygga det pågående utvecklingsprogrammet (RIV). Fortbildningen har ofta haft karaktären av föreläsningar som vänder sig till stora grupper. Tyngdpunkten för den ämnesrelaterade kompetensutvecklingen har under de två senaste åren legat på matematik. Rektorn menar att de kommungemensamma satsningarna medfört att utrymmet varit begränsat för att även tillgodose enskilda arbetstagarens upplevda behov av individuell kompetensutveckling. Den intervjuade lärarna är dock i huvudsak positiva till de möjligheter till fortbildning som de erbjudits och beskriver kommunen som mycket ambitiös i detta avseende. Enkäten visar också att de allra flesta av lärarna tagit del av betydande fortbildningsinsatser över tid.

Som nämnts tidigare, angavs i inspektionsrapporten för Sternöskolan att inslagen av tematiskt och ämnesövergripande arbete medförde behov av tydliggöra timplanefördelningen för att säkerställa den garanterade undervisningstiden i samtliga ämnen. Med anledning av detta finns skäl att notera att lärarna inte har angett undervisningstid i olika ämnen i den enkät som ingått i kvalitetsgranskningen. Lärarna har istället hänvisat till att undervisningen bedrivs tematiskt. Enligt rektorn och de intervjuade lärarna har dock skolan följt upp och säkerställt att eleverna får den garanterade undervisningstiden i grundskolan.

Helhetsbedömning

Nedan framgår Skolinspektionens helhetsbedömning efter genomförd kvalitetsgranskning med Skolinspektionens rekommendationer samt eventuella krav på åtgärder.

Sammantaget framträder bilden av att Karlshamns kommun värnar om att lärarna ska ha adekvat utbildning för de årskurser och ämnen de undervisar i. En medvetenhet finns om skollagens krav avseende anställning och användning av lärare och en tydligt uttryckt vilja att följa dessa krav. Bland annat framträder detta genom aktiva rekryteringsinsatser, en precisering av hur lärare får användas och genom aktiva kompetensutvecklingsinsatser. Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning har också sedan länge varit hög i kommunen.

Inom grundskolans tidigare årskurser tillämpas fortfarande ett klassläraresystem. Flera av lärarna har emellertid en bred lärarutbildning som möjliggör en vid användning. En ökad flexibilitet i användningen av de lärare som har specifika ämneskompetenser i sin utbildning framträder samtidigt, i synnerhet i årskurserna 4 – 6. Sternöskolan utgör ett exempel på detta. Förvaltningsledningen och rektorn betonar samtidigt att en god ämneskompetens endast är en parameter i kommunens kvalitetsarbete och att en utveckling av den didaktiska kompetensen och relationskompetensen är minst lika centrala inslag.

Utifrån kvalitetsgranskningen bedömer Skolinspektionen att Karlshamns kommun och Sternöskolan i huvudsak lever upp till de nationella mål och riktlinjerna och överlag håller god kvalitet när det gäller lärarnas behörighet och användning efter utbildning. Skolinspektionen vill dock framhålla vikten av en kontinuerlig uppföljning av att eleverna i huvudsak får sin undervisning av lärare med relevant ämneskompetens. En rekommendation är därför att kommunen på ett mer systematiskt sätt följer upp att den kommungemensamma normen, som anger begränsningar vid användningen av lärare, efterföljs på enskilda skolenheter. Hur kunskapsresultaten påverkas av förutsättningar i form av befintlig lärarkompetens kan också på ett tydligare sätt beaktas i verksamheternas kvalitetsarbete och framträda i deras kvalitetsredovisningar.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Birgitta Henecke
Undervisningsråd

I ärendets handläggning har även undervisningsråd Helena Plantin deltagit.

Kopia till:
Sternöskolan